

TUOMIOISTUIMET

KPL 3-4

KYL/Päivi Parkkonen

Vallan kolmijako

- Suomen perustuslain keskeisenä peruseriaatteena on oppi vallan kolmijaosta

→ lainsäädäntövalta: eduskunta

→ toimeenpanovalta: hallitus, presidentti

→ tuomiovalta: **tuomioistuinten riippumattomuus**

Valistusfilosofi
Montesquieu.

Mitä tarkoittaa tuomioistuinten riippumattomuus?

Tekoälyn käsitys siitä, kun tuomioistuimen riippumattomuutta rikotaan

Tuomioistuinten riippumattomuus

- Tuomioistuimet **tulkitsevat ja soveltavat lakia** eli käyttävät tuomiovaltaa eli **ratkaisevat, mikä yksittäisessä asiassa on oikein.**
 - Päätöksistä muodostuu oikeuskäytäntö (erit. KO)
- Tuomioistuimet ovat **riippumattomia: niitä sitoo ainoastaan voimassa oleva oikeus.**
 - Tuomioistuimen riippumattomuus taataan perustuslaissa.
 - Ulkopuolinen taho ei saa painostaa, uhkailla, yrittää vaikuttaa tuomioistuimen ratkaisuun (perustuslaki suojaa)

TUOMIOISTUINJÄRJESTELMÄ

**Euroopan Unionin
tuomioistuin**

• EU-oikeutta koskeva
ratkaisupyyntö

**Erityis-
tuomio-
istuimet**

YLEISET
TUOMIOISTUIMET

Korkein oikeus

Valituslupa-anomus
• Valitus

Hovioikeudet

Valitus

Käräjäoikeudet

HALLINTO-
TUOMIOISTUIMET

**Korkein hallinto-
oikeus**

• Valituslupa-anomus
• Valitus

Hallinto-oikeudet

Millaisia asioita käsittelevät:

- Hallinto-oikeudet?
- Markkinaoikeus?
- Työtuomioistuin?
- Vakuutusosasto?
- Valtakunnanoikeus?

Erityistuomioistuimet

- **Hallinto-oikeudet** (6kpl): julkishallinnon päätöksistä tehdyt valitukset, hallintoon liittyvät riidat esim. veroasiat, turvapaikkapäätös
- **Markkinaoikeus** : yritysten välinen kilpailu ja sen valvonta, hankinnat, teolliset oikeudet ja tekijänoikeudet, markkinat.
- **Työtuomioistuin**: työ- ja virkaehtosopimukseen liittyvät riita-asiat
- **Vakuutus-oikeus**: toimeentuloturvaan liittyvät tapaukset
- **Valtakunnanoikeus**: virkasyytteet ylintä valtionjohtoa ja tuomareita vastaan.

Kansainvälinen oikeus (kpl 4)

- Kansainvälinen oikeus tarkoittaa valtioiden tai järjestöjen yhdessä sopimia sopimuksia esim. YK ihmisoikeudet, ympäristösopimukset, merenkulku, kauppa, kansainvälinen rikollisuus.
- Kansainväliset tuomioistuimet:
 - **YK:n kansainvälinen tuomioistuin** (Haag, Alankomaat)
 - Valtioiden väliset kiistat, valtioita sitovat päätökset (esim. merenkulku)
 - **Kansainvälinen rikostuomioistuin** (Haag, Alankomaat)
 - Yksittäisten ihmisten tekemät sotarikokset, rikokset ihmisyyttä vastaan, joukkotuhonta.
 - **Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT)** (Strasbourg, Ranska)
 - Valvoo Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien sopimuksen noudattamista
 - Suomi saanut tuomioita kohtuuttoman pitkistä oikeuskäsittelyajoista ja sananvapauden rajoittamisesta.

Euroopan unioni on osa kansainvälistä politiikkaa

- Asetus, direktiivi, päätös
- Euroopan unionin tuomioistuin valvoo
- Euroopan unionin peruskirja (perusoikeudet)

Selvitä lyhyesti seuraavat:

- Millaisia asioita käräjäoikeudet käsittelevät (3)
- Millaisissa kokoonpanoissa päätökset tehdään käräjäoikeudessa? (3)
- Mitä tarkoittavat rikosasiassa: syyttömyysolettama, syytetty, asianomistaja, todistaja, syyttäjä, sovittelu.
- Millaiset asiat voivat olla riita-asioita? Mitä tarkoittavat kantaja, vastaaja, haastehakemus?
- Muutoksenhaun oikeusasteet?
- Mikä on syyttäjän rooli, mitä tarkoittaa syyteharkinta ja missä tilanteissa voidaan tehdä syyttämättäjättämispäätös?
- Mitä tekee ulosottoviranomisen, missä tilanteissa ja millä keinoilla?
- Mitä tarkoittaa oikeusapu, missä tilanteissa siihen on oikeutettu ja millaisiin asioihin voi saada apua (esimerkkejä)?

Käräjäoikeudet (20 käräjäoikeutta)

- **Käsittelevät rikos-, riita- ja hakemusasioita.**
 - päällikkönä laamanni,
 - käräjätuomarit eli lakimiestuomarit,
 - maallikkotuomarit (lautamiehet)
 - Notaari (käräjäoikeusharjoittelija)
- **Päätökset**
 - yhden tuomarin kokoonpanossa (1 tuomari)
 - Hakemusasiat, yksinkertaiset asiat max. 1v vankeutta.
 - n. 2/3 asioista ratkaistaan yhden tuomarin kokoonpanossa
 - Lautamieskokoonpanossa (1 tuomari, 2 lautamiestä)
 - Vakavat, yhteiskunnallisesti merkittävät asiat
 - Pieni osa rikosasioista
 - Lakimieskokoonpanossa (3 tuomaria, vaativat rikos/riita-asiat)
 - Vaikeimmat riidat ja rikosasiat, varsin harvinainen

Rikosasia

- Oikeudenkäynnissä selvitetään, onko epäilty **syylistynyt** rikokseen, ja päätetään, millainen **rangaistus** syylliselle teostaan määrätään.
- Osallisia ovat virallinen **syyttäjä, syytetty ja uhri eli asianomistaja**.
- Oikeudessa kuullaan usein myös **todistajia**. (Linkki = OM/todistajana oikeudessa) **TODISTAJANA OIKEUDESSA**
- Sovittelu
 - Tekijä ja uhri voivat sopia rikoksen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta.
 - Sovittelusta huolimatta asian käsittely voi varsinkin vakavissa rikoksissa johtaa oikeudenkäyntiin.
- Rikoksen uhrille voidaan maksaa rikosvahinkolain nojalla **korvausta** rikoksella aiheutetusta henkilövahingosta, esinevahingosta ja muusta omaisuusvahingosta.

Riita-asia

- **Koskee yksityisten ihmisten tai yritysten erimielisyyksiä.**
 - Kysymys voi olla esimerkiksi vahingonkorvauksesta, perintöriidasta, kaupan purkamisesta, tai huoneiston vuokrasta. Käräjäoikeudet antavat ulosottokelpoisia tuomioita myös riidattomissa velkomis- ja häätöasioissa.
- **Vireille: kantaja** kirjallinen haastehakemus käräjäoikeuden kansliaan.
 - Haastehakemuksessa on ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten eli kantajan ja vastaajan sekä heidän asiamiestensä ja todistajien nimet ja yhteystiedot.
 - Kantaja = vaatimukset ja perustelut.
 - Sopimus tai muu asiakirja, johon vaatimus perustuu. (liite)
 - Asiaan liittyvät todistajat.
 - Myös oikeudenkäyntikulujen korvaamista voidaan vaatia.

Muutoksenhakuoikeusasteet: HO ja KKO

- Kaikista KäO asioista voi valittaa **hovioikeuteen (5)**.
 - Tarvitaan jatkokäsittelylupa, jotta asia otetaan käsittelyyn, jos HO ei myönnä -> KäO päätös saa lainvoiman.
 - Helsingin, Itä-Suomen (Kuopiossa), Rovaniemen, Vaasan ja Turun hovioikeus
 - Käsittely kirjallista (pääsääntö), kolme tuomaria.
- HO tuomio muutoksenhaku **korkeimmasta oikeudesta, jos korkein oikeus antaa valitusluvan.**
- **Korkein oikeus**
 - ennakkopäätökset

Korkein oikeus

- Ennakkopäätökset.
- Valitusoikeus, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan, hovioikeuksien ratkaisuista.
- Lausuntoja tasavallan presidentille armahdusasioissa sekä oikeusministeriölle rikoksentekijöiden ulkomaille luovuttamista koskevissa asioissa.
 - Korkein oikeus voi antaa lausuntoja eri vaiheissa olevista lakiesityksistä.
 - Tasavallan presidentti voi pyytää korkeimmalta oikeudelta lausunnon eduskunnan hyväksymistä laeista sekä Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksymistä maakuntalaeista ennen kuin hän vahvistaa ne.
 - Korkein oikeus voi myös oma-aloitteisesti esittää valtioneuvostolle lain säätämistä tai muuttamista.

Syyttäjä:

- Valtion viranomainen, itsenäinen osa oikeuslaitosta
- Tehtävänä on huolehtia, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama seuraamus.
- Rikosten tutkinta ja selvittäminen - *esitutkinta* - kuuluu *poliisille*.
- Tutkinnan valmistuttua siinä kertynyt aineisto toimitetaan *syyttäjälle, joka suorittaa syyteharkinnan*.
 - Syyttäjä arvioi jokaisen rikoksesta epäillyn henkilön ja teon osalta erikseen sen, onko rikos tehty ja onko siitä syyttämiseksi riittävästi näyttöä eli todisteita.
- Syyte on nostettava - todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.
 - syyttämättä jättäminen: näyttöä ei ole riittävästi, syyteoikeus on lain mukaan vanhentunut, asianomistajarikos (vähäisyys, nuoruus, kohtuus)

Ulosotto

- Ulosotto on tavallisimmin rahasaatavien perintää.
 - **Oikeudenkäynnissä** tutkitaan velkojan saatavan oikeellisuus ja määrätään velallisen maksuvelvollisuudesta.
 - **Jos oikeuden tuomiota ei vapaaehtoisesti noudateta, se pannaan täytäntöön** ulosotossa.
 - *Tietyt saatavat, esimerkiksi verot ja erät vakuutusmaksut, voidaan periä ilman tuomioistuimen päätöstä.*
- **rikosoikeudelliset rahamääräiset seuraamukset, kuten sakot ja rikesakot, peritään ulosotossa.** Lisäksi ulosottoviranomaisille kuuluu **häättöjen**, tuomioistuinten määräämien **takavarikkojen** sekä **lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta** koskevien päätösten täytäntöönpano.
- perintäkeinoja ovat mm. **maksukehotuksen** lähettäminen sekä palkan, eläkkeen, elinkeinotulon ja omaisuuden **ulosmittaus**. Ulosmitattu omaisuus voidaan myydä (realisointi).

Oikeusapu

- Kansalainen voi saada itselleen oikeudellisen asian hoitamista varten **avustajan kokonaan tai osittain valtion varoilla**. Oikeusapu kattaa kaikki oikeudelliset asiat.
 - Oikeusapua **ei kuitenkaan yleensä myönnetä**, jos hakijalla on **oikeusturvavakuutus**, josta asian kulut voidaan korvata.
 - Oikeusapu myönnetään hakijan tulojen, menojen, varallisuuden ja elatusvelvollisuuden perusteella. Ilmainen - osittainen korvaus.
- **Rikosoikeudenkäynnissä turvataan vastaajalle tietyissä tilanteissa hänen taloudellisesta asemastaan riippumatta puolustaja valtion varoin.**
- Vakavien **väkivaltarikosten ja seksuaalirikosten uhri** voi tuloistaan riippumatta saada **valtion varoin kustannettavan oikeudenkäyntiavustajan**.

Oikeusapua annetaan kaikenlaisissa oikeudellisissa asioissa:

- avioero, ositus, elatusapu, avioehto
- testamentti, perunkirjoitus, perinnönjako
- velallisen, velkojan tai takaajan avustaminen
- työpalkkasaatava, työsopimuksen purku, irtisanominen
- vuokrasaatava, irtisanominen, häätö
- kauppakirja, kaupanpurku, hinnanalennus
- rikoksesta epäillyn tai rikoksen uhrin avustaminen, lähestymiskiello
- valitukset esimerkiksi toimeentulotukea, huostaanottoa, Kelan korvauksia koskevissa asioissa

Aiheeseen liittyviä nettisivuja:

- [Oikeusministeriö](#)
 - Valmistelussa: isyyslain uudistus, törkeiden rikosten valmistelusta rangaistus
- [www.suomi.fi](#)
 - Sähköinen tietopankki
- [www.oikeus.fi](#)
 - Oikeuslaitos: oikeusapu, syyttäjät, tuomioistuimet, ulosotto
- [www.finlex.fi](#)
 - Ajantasainen lainsäädäntö sekä korkeimmat oikeuden ratkaisuja